

A NYÍR A DUNA-TISZA KÖZE MESZES HOMOKJÁN

FARAGÓ SÁNDOR

A fehérfenyő mind hegyvidéki, mind alföldi homokos területeknek jellegzetes, őshonos fajtája. A hazai erdőgazdálkodási gyakorlat kissé későn figyelt fel a jelentőségére, ezért Rumszauer János e vonatkozású vizsgálati eredményei (nagy fajozama, értékes, sokféle célra felhasználható fája, tájésztétikai jelentősége) meglepetésként hatottak azok számára is, akik ezt a fajtát régóta szívesen látják erdeink fajtáinak sorában. Ezek a megfontolások készítettek arra, hogy a korábbi, még a hatvanas években végzett vizsgálati eredményeimet közreadjam. Ezen keresztül is szeretném segíteni ennek a méltatlanul gyakran gyomfának minősített fajának a felkarolását, elterjesztését.

Vizsgálataimat a „Duna—Tisza-közi homokhát” erdőgazdasági tájon előforduló és az akkori üzemtervből kigyújtható nyíres erdőrészekben végeztem. Az üzemtervi adatgyűjtés után a helyszínen talajvizsgálatokat, termőhelyi felvételeket készítettem, ezek egy részét laboratóriumi vizsgálatokkal is kiegészítettem. A helyszíni vizsgálatok során mindig ügyeltem arra, hogy a talajszelvény-gödör környékén parcellás vagy más módszerű felvétellel az állományról is megfelelő mennyiségű adatot gyűjtsek. Ezek segítségével alkalmam nyílt arra, hogy a nyír homoki termőhelyi igényét és a különféle termőhelytípusokon mutatott növekedését összefüggéseikben értékeljem. Összesen 166 erdőrészletben tudtam felvételeket készíteni.

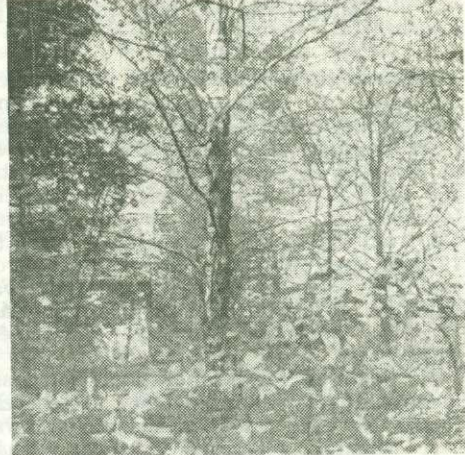
Ezek alapján meg kell állapítanom, hogy a nyír, bár savanyú homokterületeken és hegyvidéki, elsavanyodott talajokon pionir fajaként jelenik meg, száraz klímakörülmények között a talajjal, talajvízzel szemben igényes faj, tehát jó növekedést nem remélhetünk tőle a meszes homokbuckák futóhomokos hátán, inkább a mélyedésekben fordul csak elő, ott nyújt fatermesztési oldalról is figyelemre méltó növekedést. Kisebb mértékben elviseli a talaj szódataralmát, ez a körülmény fokozza használhatóságát. A homokháton igen gyakori, elaprózott mozaikú, mélyebb fekvésű területdarabokon előnyös lehet a fenyves-tenger megtörésére és ezért is érdemel nagyobb figyelmet. Kapott eredményeimet rövidre fogva a következőkben tudom összefoglalni:

— Az I. és II. fatermési osztályú nyír állományok akkor jöhetnek létre, ha a talajvíz szintje a 150 cm-nél nincs mélyebben a tavaszi időszakban, de nem is jön 70 cm-nél közelebb a talaj felszínéhez. Vagyis az állandó vízhatású kategóriában érzi jól magát. Az alacsonyabb fatermési osztályú nyír állományok alatt a talajvíz szintje 170 cm alatt van a tavaszi maximális talajvízszint esetén.

— Az I. fatermési osztályú nyíresek kialakulásához legalább 60—70 cm vastag együttes humuszréteg-vastagság szükséges, a II. fatermési osztályúakéhoz pedig legalább 40—50 cm. A III. fatermési osztályúakhoz 30—40 cm. Vagyis a nyír korántsem igénytelen faj, a talajvíz kedvező

Nyír a fásításban

Nyír a homoki erdőben

mélységű előfordulását, valamint a humuszos rétegek jelenlétét igényli, különben csak letörpült, gazdaságos termesztést nem szolgáló állományok kialakítására van lehetőség vele.

A talajvizsgálatok szerint a pH igénye, vagy inkább pH-tűrése 8-as érték alatt mutatkozik, ennél magasabb pH viszonyokat már csak növekedésének visszaesése árán tud elfogadni. A szénsavas meszet jobban tűri, 15% körüli érték jelenléte esetén, ha a talajvíz közelsége is adott, még kiváló fatermőképességet mutató nyíresek alakulhatnak ki. A szódatartalomra kis mértékben érzékeny. Csekély, inkább nyomokban előforduló szódatartalmat még a talaj felső részén is elvisel növekedésének számottevő visszaesése nélkül. 100 cm alatti talajrétegben nyíres alatt találtunk 0,11% fenoltalein lúgosság értéket is, tehát ez jelzi, hogy az altalaj szódasságát elég jól tűri, mindez aláhúzza jelentőségét olyan vidéken, ahol a szódatartalomra érzékenység miatt kevés fajfaj áll rendelkezésünkre ilyen adottságok hasznosítására.

Ami a nyír számára szóbajöhető talajtípusokat illeti a következőket állapíthatjuk meg. Alapvető a talajvíz közeli jelenléte (állandó vízhatás). Ha ilyen van, számos talajtípuson jó növekedésre képes. Még a gyengén humuszos homok is lehet kiváló nyír-termőhely. A réti talajok, még inkább ezeknek a más talajtípusokkal alkotott kombinációi adják a legjobb nyírtermőhelyeket, hangsúlyoznom kell azonban, hogy döntő a talajvíz mélységi elhelyezkedése. Az egyébként gyenge víztartóképeségű talajok feltöltése vízzel a száraz klíma miatt csapadék útján nem lehetséges, ezért van szükség a talajvíz közelségére.

Az elmondottak alapján összefoglalóan azt állapíthatjuk meg, hogy a nyír az alföldi meszes homokon nem tartozik az igénytelen fajok közé, erdészeti jelentősége azonban lehet, mivel a kisebb kiterjedésű, kedvező talajvízszintű területek erdészeti hasznosítására kiválóan alkalmas. Kezelése kiterjesztett módszerekkel is jól megoldható, igénytelensége, esztétikai szépsége és az újabban feltárt fa-hasznosítási előnyei miatt megérdemli, hogy felkaroljuk és több figyelemmel foglalkozzunk vele.